

Cuprins

Cuvânt-înainte de Andreea Roșca	009
1. Un sceptic optimist	013
2. Iluzia cunoașterii	043
3. Înregistrarea rezultatelor	069
4. Superprezicătorii	109
5. Superdeștepți?	139
6. Superpricepuți la matematică?	166
7. Superdependenți-de-știri?	196
8. Perpetual Beta	221
9. Superechipe	244
10. Dilema liderului	267
11. Chiar sunt atât de super?	289
12. Ce urmează?	313
Epilog	337
Invitație	340
Anexă	341
Mulțumiri	351
Note	355

Un sceptic optimist

Cu toții facem predicții. Când ne gândim să ne schimbăm locul de muncă, să ne căsătorim, să ne cumpărăm o casă, să facem o investiție, să lansăm un produs sau să ne pensionăm, luăm decizia pe baza felului în care ne așteptăm să se desfășoare viitorul. Aceste așteptări sunt predicții. Deseori ne facem singuri predicțiile. Dar în cazul evenimentelor majore - căderea bursei, izbucnirea unui război, incompetența liderilor - apelăm la experți, la cei care sunt în cunoștință de cauză. Îi urmărim pe cei ca Tom Friedman*.

Dacă ești angajat la Casa Albă, s-ar putea să dai peste el în Biroul Oval, unde vorbește cu președintele Statelor Unite despre Orientul Mijlociu**. Dacă ești un CEO inclus în lista Fortune 500, s-ar putea să-l observi în Davos, stând de vorbă cu prinți saudiți sau cu miliardari ai fondurilor de investiții. Și, dacă nu frecventezi nici Casa Albă și nici hotelurile elvețiene extravagante, îi poți citi articolele din New York Times și bestsellererele despre ce se întâmplă acum, de ce și ce urmează.¹ Milioane de oameni fac asta.

La fel ca Tom Friedman, Bill Flack prezice evenimente globale. Dar opiniile lui au o audiență mult mai mică.

* Analist politic american și triplu câștigător al Premiului Pulitzer pentru cercetările sale din domenii precum afacerile externe, globalizarea, criza climatică și relația dintre Occident și Orientul Mijlociu. (n.red.)

** Referire la Barack Obama, președintele SUA aflat în funcție la momentul apariției ediției originale a cărții, în 2016. (n.red.)

Bill a lucrat ani de zile în Departamentul pentru Agricultură al Statelor Unite din Arizona - „în parte suport tehnic, în parte asistență administrativă“ -, dar acum locuiește în Kearney, Nebraska. Bill este un *cornhusker** nativ. A crescut în Madison, o așezare rurală din Nebraska unde părinții lui dețineau ziarul *Madison Star-Mail*, în care publicau multe povești despre întrecerile sportive și târgurile locale. A fost un elev strălucit în anii de liceu, după care și-a obținut licența în știință la University of Nebraska. De acolo a urmat studiile la University of Arizona. Își dorea un doctorat în matematică, dar și-a dat seama că acest țel îi depășea abilitățile - „întotdeauna mi s-a amintit în mod insistent care-mi erau limitările“ - și și-a abandonat studiile doctorale. Cu toate acestea, nu a fost un timp irosit. În urma orelor de ornitologie, Bill a devenit pasionat de observarea păsărilor și, cum Arizona este un loc ideal pentru cei care vor să urmărească păsări, a făcut muncă de teren cu jumătate de normă, ca asistent pentru oameni de știință, apoi a primit un loc de muncă în cadrul Departamentului pentru Agricultură, unde a rămas o vreme.

Bill are cincizeci și cinci de ani și este pensionar, deși spune că, dacă cineva i-ar oferi un job, ar lua în considerare să-l accepte. Deci are timp liber. Și își petrece o parte din acest timp liber făcând predicții.

Bill a răspuns la aproximativ trei sute de întrebări de genul: „Va anexa Rusia în mod oficial teritoriul Ucrainei în următoarele trei luni?“ și „Se va retrage vreo țară din zona euro în următorul an?“. Acestea sunt întrebări relevante. Și dificile. Corporațiile, băncile, ambasaderele și toate serviciile de informații se luptă tot timpul să răspundă la astfel de întrebări. „Va detona Coreea de Nord un dispozitiv nuclear

---

* Cuvânt compus din „corn“ (porumb) și „husk“ (a decoji), termen asociat persoanelor născute pe teritoriul statului Nebraska și care face referire la tradiția agricolă a regiunii. (n.red.)

înainte de sfârșitul acestui an?“, „Câte alte țări vor raporta cazuri de persoane infectate cu virusul Ebola în următoarele opt luni?“, „Vor deveni India sau Brazilia membri permanenți ai Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite în următorii doi ani?“ Unele dintre întrebări sunt de-a dreptul bizare, cel puțin pentru majoritatea dintre noi. „Va invita NATO alte țări să se alăture Membership Action Plan (MAP)* în următoarele nouă luni?“ „Va organiza Guvernul Regional al Kurdistanului un referendum referitor la independența națională în decursul acestui an?“ „Dacă o firmă de telecomunicații non-chinezească va câștiga contractul de furnizare a serviciilor de internet în zona comercială liberă Shanghai în următorii doi ani, cetățenii chinezi vor avea acces la Facebook și/sau Twitter?“ S-ar putea ca Bill să nu aibă nici cea mai vagă idee cum să răspundă când vede prima oară una dintre aceste întrebări. S-ar putea să se gândească: „Ce naiba mai este și zona comercială liberă Shanghai?“ Dar își face temele. Adună date, compară argumente contradictorii și se decide asupra unui răspuns.

Nimeni nu-și bazează deciziile pe prognozele lui Bill Flack și nici nu-l invită să-și împărtășească gândurile într-o emisiune de la CNN. Nu a fost niciodată invitat la Davos, să facă parte dintr-o comisie împreună cu Tom Friedman. Și este păcat. Pentru că Bill Flack face niște predicții remarcabile. Știm asta pentru că fiecare dintre predicțiile lui Bill a fost datată și înregistrată, iar precizia ei a fost evaluată de către observatori științifici independenți. Are un palmares excelent.

Bill nu este singurul. Sunt mii de alți oameni care răspund aceluiași întrebări. Toți sunt voluntari. Majoritatea nu sunt la fel de buni ca Bill, dar aproximativ 2% sunt. Printre ei se numără ingineri, avocați, artiști și oameni de știință, cei care-și petrec timpul de Wall Street sau pe Main Street, profesori

---

* Planul de Acțiune pentru Aderare, în engleză în textul original. (n.trad.)

și studenți. Vom face cunoștință cu mulți dintre ei, inclusiv un matematician, un realizator de film și câțiva pensionari nerăbdători să-și împărtășească talentele prea puțin folosite. Eu îi numesc *superprezicători*, pentru că asta sunt. Există dovezi clare în acest sens. Scopul cărții de față este să explice de ce sunt atât de buni și cum pot și alții să învețe de la ei.

De ce pot unii superprezicători foarte puțin cunoscuți să se compare cu vedete intelectuale precum Tom Friedman este o întrebare interesantă, dar fără răspuns, pentru că precizia predicțiilor lui Friedman nu a fost niciodată testată cu rigurozitate. Sigur că fanii și criticii lui Friedman au păreri pro sau contra - „a prezis Primăvara Arabă“ sau „a dat-o-n bară în legătură cu invazia Irakului din 2003“ sau „a făcut o predicție referitoare la expansiunea NATO“. Dar nu există dovezi concrete referitoare la palmaresul lui Tom Friedman, doar nenumărate opinii și opinii despre opinii.² Iar acesta e mersul normal al lucrurilor. În fiecare zi, presa furnizează predicții, fără să verifice sau măcar să chestioneze cât de buni sunt analiștii care au făcut acele predicții. În fiecare zi corporațiile și guvernele plătesc predicții care sunt fie profetice, fie complet lipsite de valoare, fie undeva la mijloc. Și în fiecare zi, noi toți - lideri de națiuni, directori de corporații, investitori și votanți - luăm decizii radicale pe baza unor predicții a căror calitate este necunoscută. Managerii de baseball nici nu s-ar gândi să dea bani din buzunar ca să angajeze un jucător, fără să consulte statisticile de performanță ale acestuia. Chiar și fanii se așteaptă să vadă statisticile jucătorilor pe tablele de marcaj și ecranele televizoarelor. Și, totuși, când vine vorba de predicții care ne ajută să luăm hotărâri care contează mult mai mult decât orice meci de baseball, ne mulțumim să fim ignoranți.³

În lumina acestor lucruri, pare de-a dreptul rezonabil să te bazezi pe predicțiile lui Bill Flack. Într-adevăr, pare

destul de rezonabil să te bazezi pe predicțiile multor cititori ai acestei cărți, deoarece se pare că prezicerea nu este un talent pe care îl ai sau nu. Este o abilitate care poate fi cultivată. Această carte o să vă arate cum.

Gluma cu cimpanzeul

Vreau să stric bancul, așa că voi dezvălui poanta: expertul mediocru a avut aproximativ la fel de multă precizie ca un cimpanzeu care joacă darts.

Probabil ați mai auzit ce urmează să vă spun. Este un lucru faimos în unele cercuri, iar în altele - infam. Povestea a apărut în New York Times, Wall Street Journal, Financial Times, The Economist și alte publicații din lume. Sună în felul următor: un cercetător a adunat un grup mare de experți - academicieni, analiști și alți profesioniști de genul acesta - care să facă mii de predicții despre economie, acțiuni, alegeri, războaie și alte chestiuni cotidiene. A trecut timpul și, când cercetătorul a verificat precizia predicțiilor lor, a constatat că expertul de nivel mediu a înregistrat rezultate aproximativ la fel de bune ca presupunerile aleatorii. Doar că nu asta este poanta, pentru că „presupunerile aleatorii“ nu sunt amuzante. Poanta este cu cimpanzeul care aruncă săgeți. Pentru că cimpanzeii sunt amuzanți.

Eu sunt acel cercetător de rând și o vreme nu m-a deranjat gluma. Studiul meu a reprezentat cea mai cuprinzătoare evaluare a judecății experte existentă în literatura științifică. A fost un efort îndelungat care a durat aproximativ douăzeci de ani, din 1984 până în 2004, iar rezultatele au fost mult mai vaste și mai constructive decât sugera poanta. Dar nu m-a deranjat gluma, pentru că a ridicat gradul de conștientizare cu privire la cercetarea mea (desigur, și cercetătorii se bucură de

cele cincisprezece minute de faimă ale lor). Eu însumi folosisem vechea metaforă cu „cimpanzeul care joacă darts“, așa că nu puteam să mă plâng prea mult.

De asemenea, nu m-a deranjat, deoarece gluma punctează o observație validă. Deschideți orice ziar, urmăriți orice emisiune de știri de la televizor și veți găsi analiști care prezic ceea ce urmează să se întâmple. Unii dintre ei sunt prudenți. Majoritatea sunt îndrăzneți și plini de încredere. Câțiva pretind că sunt vizionari olimpici, capabili să întrevadă decenii în viitor. Cu mici excepții, aceștia nu se află în fața camerelor de filmat mulțumită faptului că dețin abilități de prezicere a viitorului care să fi fost demonstrate. Precizia este rareori amintită. Predicțiile vechi sunt precum știrile vechi - sunt uitate repede - și celor mai mulți analiști nu li se cere aproape niciodată să coreleze ceea ce au spus cu ceea ce s-a întâmplat în realitate. Talentul de netăgăduit pe care îl au analiștii de ocazie este abilitatea să spună o poveste fascinantă într-un mod convingător, iar asta este suficient. Mulți dintre ei s-au îmbogățit livrând predicții de o valoare netestată directorilor de corporații, oficialilor guvernamentali și oamenilor obișnuiți care nici nu s-ar gândi să înghită un medicament cu eficacitate și siguranță necunoscute, dar care plătesc în mod frecvent predicții care sunt la fel de dubioase ca doctoriile vândute pe ușa din dos a unei dube. Acești oameni - și clienții lor - merită să fie atenționați. Am fost fericit să constat că studiul meu a fost folosit în acest scop.

Dar mi-am dat seama că, pe măsură ce se ducea vestea despre munca mea, înțelesul ei se modifica. Ceea ce demonstrase munca mea era faptul că un analist mediu s-ar descurca puțin mai bine decât dacă doar ar fi ghicit răspunsurile multor întrebări pe teme economice și politice pe care le pusesem. „Multe“ nu înseamnă toate. A fost mai ușor să depășească probabilitatea în cazul întrebărilor pe termen scurt,

care necesitau analizarea unui an în viitor, iar precizia a scăzut cu cât analiștii au trebuit să prezică mai departe în viitor - apropiindu-se de nivelul cimpanzeului care joacă darts, în cazul întrebărilor referitoare la chestiuni situate la trei până la cinci ani în viitor. Aceasta a fost o descoperire importantă, care ne spune ceva despre limitele expertizei într-o lume complexă și despre limitele performanțelor chiar și pentru superprezicători. Dar, la fel ca în jocul pentru copii „telefonul fără fir“, în care primul copil din șir îi șoptește un cuvânt următorului, care o șoptește la rândul lui și așa mai departe, iar la sfârșit toată lumea este șocată să descopere cât de mult s-a schimbat fraza inițială, mesajul real a fost distorsionat în procesul de transmitere, iar subtilitățile s-au pierdut complet. Mesajul a devenit „Toate predicțiile efectuate de experți sunt inutile“, ceea ce este o afirmație absurdă. Unele variante au fost chiar mai grosolane, cum ar fi „Experții nu știu mai multe decât cimpanzeii“. Studiul meu devenise o referință de sprijin pentru nihilisții care consideră viitorul imprevizibil prin natura lui și pentru populiștii neștiutori care insistă să pună întotdeauna înaintea termenului „expert“ calificativul „așa-zis“.

Așa că m-am săturat de glumă. Cercetarea mea nu sprijinea aceste concluzii extreme și nici nu am simțit o afinitate pentru ele. În zilele noastre, acest lucru este cu atât mai adevărat.

Există un spectru larg de poziții moderate care pot fi adoptate între cei care îi contestă și cei care îi susțin pe experți și predicțiile lor. Pe de o parte, contestatarii au dreptate. Există pe piața predicțiilor analiști îndoielnici, cu idei îndoielnice. Există, de asemenea, limite ale capacității de anticipare, care pur și simplu ar putea fi insurmontabile. Dorința noastră să cunoaștem viitorul va depăși întotdeauna ceea ce putem ști. Dar contestatarii merg prea departe când resping toate predicțiile pe motiv că sunt zadarnice. Cred că este posibil să

vedem în viitor, cel puțin în anumite situații și într-o anumită măsură, și că orice persoană inteligentă, receptivă și muncitoare poate cultiva abilitățile necesare.

Numiți-mă un „optimist sceptic“.

Scepticul

Ca să înțelegeți componenta sceptică a acestei etichete, gândiți-vă la un tânăr tunisian care împinge un cărucior încărcat cu fructe și legume pe un drum prăfuit, spre o piață din orașul tunisian Sidi Bouzid. Tatăl lui a murit când avea trei ani. Își susține familia împrumutând bani ca să umple căruciorul, sperând să câștige suficient din vânzarea produselor ca să-și plătească datoria și să-i rămână ceva în plus. Este aceeași rutină în fiecare zi. Dar în această dimineață poliția îl acostează pe bărbat și spune că îi va confisca cântarul pentru că a încălcat câteva reglementări. Bărbatul știe că este o minciună. Este șantajat. Dar nu are bani. O femeie polițist îl palmuiește și îl insultă pe tatăl lui decedat. Îi iau cântarul și căruciorul. Bărbatul se duce la un oficiu municipal să se plângă. I se spune că funcționarul este într-o ședință. Umilit, furios, neputincios, bărbatul pleacă.

Se întoarce cu o canistră de benzină. Aflându-se în fața primăriei, o varsă pe el, aprinde un chibrit și își dă foc.

Însă deznodământul acestei povești este neobișnuit. Sunt nenumărați vânzători ambulanți săraci în Tunisia și în întreaga lume arabă. Corupția din poliție este răspândită și umilințe ca cele provocate acestui bărbat se întâmplă zilnic. Iar ele nu contează pentru nimeni, în afară de poliție și de victimele ei.

Dar *această* umilire, care a avut loc pe data de 17 decembrie 2010, l-a determinat pe Mohamed Bouazizi, în vârstă de

douăzeci și șase de ani, să se autoincendieze, fapt care a declanșat o serie de proteste. Poliția a răspuns la acestea cu tipica brutalitate. Protestele s-au răspândit. Sperând să liniștească publicul, dictatorul tunisian, președintele Zine el-Abidine Ben Ali, l-a vizitat pe Bouazizi în spital.

Bouazizi a murit pe 4 ianuarie 2011. Revoltele s-au intensificat. Pe 14 ianuarie 2011 Ben Ali a fugit într-un exil confortabil în Arabia Saudită, punând capăt cleptocrației sale de douăzeci și trei de ani.

Lumea arabă a urmărit evenimentele înmărmurită. Apoi au început să izbucnească proteste și în Egipt, Libia, Siria, Iordania, Kuwait și în Bahrain. După trei decenii la putere, dictatorul egiptean Hosni Mubarak a fost alungat de la conducere. În alte locuri, protestele s-au amplificat și au devenit rebeliuni, iar rebeliunile s-au transformat în războaie civile. Aceasta a fost Primăvara Arabă - și a început de la un bărbat sărac, cu nimic diferit de oricare altul, care a fost hărțuit de poliție, la fel cum li s-a întâmplat atâtor oameni înainte și după acest eveniment, fără ca cineva să suporte consecințele.

Una este să privești în urmă și să schițezi o structură narativă, așa cum am făcut eu în acest caz, asociind cazul lui Mohamed Bouazizi cu toate evenimentele care au decurs din protestul lui izolat. Tom Friedman, la fel ca mulți analiști de elită, este priceput la acest gen de reconstruiri, mai ales cele referitoare la Orientul Mijlociu, pe care îl cunoaște atât de bine, dat fiind că și-a făcut un nume în jurnalism în calitate de corespondent al ziarului New York Times în Liban. Dar, chiar și Tom Friedman - dacă ar fi fost prezent în dimineața fatală - ar fi putut să arunce o privire în viitor și să prevadă autoincendierea, revoltele, prăbușirea dictatorului tunisian și toate cele care au urmat? Sigur că nu. Nimeni nu ar fi putut. Este totuși posibil ca, având în vedere cunoștințele vaste pe

care le avea Friedman despre regiune, să ia în considerare sărăcia și șomajul aflate la cote înalte, creșterea numărului de tineri duși la disperare, corupția galopantă, represiunile neîncetate, care făceau ca Tunisia și alte țări arabe să fie butoaie cu pulbere gata să explodeze. Dar un observator ar fi putut să ajungă exact la aceeași concluzie în anul anterior. Și în anul anterior aceluși an. Într-adevăr, s-ar fi putut spune asta de ani întregi despre Tunisia, Egipt și alte câteva state. Poate că au fost butoaie cu pulbere, dar nu au explodat până pe 17 decembrie 2010, când poliția a întrecut limita cu acel bărbat sărac.

În 1972, meteorologul american Edward Lorenz a scris o lucrare cu un titlu captivant: *Predictability: Does the Flap of a Butterfly's Wings in Brazil Set Off a Tornado in Texas?* (Predictibilitate: A declanșat bătaia din aripi a unui fluture din Brazilia, o tornadă în Texas?). Cu un deceniu înainte, Lorenz descoperise din întâmplare că variații minuscule ale datelor introduse în simulările pe computer ale tiparelor meteorologice - cum ar fi înlocuirea lui 0,506127 cu 0,506 - ar putea produce prognoze pe termen lung dramatic diferite. A fost o idee care a inspirat „teoria haosului”: în sistemele non-lineare, cum este atmosfera, chiar și cele mai mici schimbări ale condițiilor inițiale pot evolua până la dimensiuni enorme. Așa că, în principiu, un singur fluture din Brazilia ar putea, dând din aripi, să declanșeze o tornadă în Texas - deși întregi roiri de alți fluturi brazilieni ar putea să-și agite aripile toată viața lor și să nu provoace nici măcar o briză la câțiva kilometri distanță. Desigur că Lorenz nu a vrut să spună că fluturile „provoacă” tornada în același fel în care eu fac să se spargă un pahar de vin atunci când îl lovesc cu un ciocan. A vrut să spună că, dacă acel fluture anume nu ar fi dat din aripi în acel moment anume, rețeaua complexă și de neînțeles a acțiunilor și reacțiunilor atmosferice s-ar fi comportat diferit și tornada s-ar putea să nu se fi format niciodată, exact cum

Primăvara Arabă ar fi putut să nu aibă loc, cel puțin nu atunci și așa cum s-a întâmplat, dacă poliția pur și simplu l-ar fi lăsat pe Mohamed Bouazizi să-și vândă fructele și legumele în acea dimineață din 2010.

Edward Lorenz a orientat opinia științifică spre părerea conform căreia ar exista limite clare ale predictibilității, chestiune profund filosofică⁴. Secole de-a rândul, oamenii de știință au presupus că un nivel ridicat de cunoștințe duce la o predictibilitate mai mare, pentru că realitatea este asemenea unui ceas - un ceas enorm și complicat, totuși un orologiu - și cu cât oamenii de știință învață mai multe lucruri despre mecanismele lui interioare, despre felul în care se învârt roțile, felul în care funcționează greutatea și arcurile, cu atât mai bine pot să-i descrie modul de operare prin ecuații deterministe și să-i prezică evoluția. În 1814, matematicianul și astronomul francez Pierre-Simon Laplace și-a împins visul la limitele lui logice:

023

Putem să considerăm starea actuală a universului drept efectul trecutului și cauza viitorului. Un intelect care la un anumit moment ar cunoaște toate forțele care pun în mișcare natura și toate pozițiile tuturor elementelor din care este compusă aceasta, iar, dacă acest intelect ar fi, de asemenea, suficient de vast pentru a supune aceste date analizei, ar cuprinde într-o singură formulă mișcările celor mai mari corpuri ale universului și pe cele ale celui mai mic atom. Pentru un asemenea intelect, nu ar exista nicio incertitudine și viitorul, exact ca trecutul, ar fi prezent în fața ochilor lui.

Laplace a numit entitatea lui imaginară „demon“. Dacă acesta ar ști totul despre prezent, credea Laplace, ar putea prezice totul despre viitor. Ar fi atotștiutor⁵.

Lorenz a aruncat cu apă rece peste acest vis. Dacă ceasul simbolizează predictibilitatea perfectă a lui Laplace, opusul lui este norul lui Lorenz. Știința care se predă la liceu

ne învață că norii se formează când vaporii de apă fuzionează în jurul particulelor de praf. Acest lucru pare simplu, dar modalitatea exactă în care evoluează un anumit nor - forma pe care o ia - depinde de interacțiunile dintre picăturile de apă. Pentru a descrie aceste interacțiuni, cei care fac simulări digitale au nevoie, în colectarea datelor, de ecuații care sunt foarte sensibile la erori minuscule de tipul efectului-fluture. Deci, chiar și dacă învățăm tot ce poate fi știut despre felul în care se formează norii, nu vom putea prezice forma pe care o va avea un anumit nor. Nu putem decât să așteptăm și să vedem. Una din cele mai mari ironii ale istoriei este că oamenii de știință din zilele noastre au cunoștințe mult mai vaste decât colegii lor de acum un secol și posedă o putere mult mai mare de procesare a datelor, dar au mult mai puțină încredere în ceea ce privește obținerea predictibilității perfecte.

024 Acesta este una dintre cauzele importante ale jumătății „sceptice“ a poziției mele „sceptic-optimiste“. Trăim într-o lume în care acțiunile unui om aproape lipsit de putere pot avea efecte în lanț care se propagă în jurul lumii și care ne afectează pe toți în grade diferite. O femeie care trăiește la periferia orașului Kansas City poate să creadă că Tunisia este o altă planetă, iar viața ei nu are nicio legătură cu aceasta, dar, dacă ar fi măritată cu un pilot al Forțelor Aeriene care zboară de la învecinata bază aeriană Whiteman Air Force, ar putea fi surprinsă să afle că acțiunile unui tunisian anonim au provocat proteste, care au provocat revolte, care au provocat răsturnarea unui dictator, care a provocat proteste în Libia, care au provocat un război civil, care a provocat intervenția NATO din 2012, care l-a pus pe soțul ei în situația în care să evite focul antiaerian deasupra orașului Tripoli. Acesta este o legătură ușor de identificat. Deseori conexiunile sunt mai dificil de observat, dar ele există peste tot în jurul nostru, în lucruri cum ar fi prețul pe care îl plătim la